

ปัญหาที่เป็นรากฐานของปัญหาใน สังคมไทยปัจจุบัน

มารค ตามไท*

ในการวิเคราะห์ปัญหาหลักในสังคมไทยปัจจุบันจะได้ยินหลายคนกล่าวถึงเรื่องต่าง ๆ เช่น ความเห็นแก่ตัว ความโลภ ความไม่ซื่อสัตย์ สุจริต ความมั่งก่าย บริโภคนิยม และอื่น ๆ นอกจากนี้ก็จะมีการพูดว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะพบในสังคมไทยปัจจุบันมากกว่าในสมัยที่ผ่านมาทั้งในระดับผู้นำประเทศและในระดับเยาวชน ทักษะนี้อาจจะกล่าวรวมได้ว่าเป็นทักษะที่เห็นว่สังคมไทยปัจจุบันกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางศีลธรรมหรือจริยธรรม ทักษะนี้ถูกต้องหรือไม่ คนสมัยนี้ศีลธรรมตกต่ำกว่าสมัยก่อนจริงหรือ การวัดระดับจริยธรรมต้องดูที่การเลือกการกระทำต่าง ๆ ถ้ามีทางเลือกน้อยโอกาสที่จะเลือก

ในทางที่ไม่ถูกก็มีน้อย ผมจึงไม่แน่ใจว่าศีลธรรมของคนไทยสมัยปัจจุบันบกพร่องกว่าสมัยก่อน ๆ หรือแค่ว่าในยุคปัจจุบันมีทางเลือกมากกว่าสมัยก่อนจึงผิดพลาดได้ง่ายกว่า อย่างไรก็ตามไม่ว่าจริยธรรมและศีลธรรมของคนในสังคมไทยปัจจุบันจะแย่ลงหรือเท่าเดิม ผมไม่คิดว่านี่คือปัญหาหลักที่สังคมไทยกำลังเผชิญอยู่ขณะนี้

ปัญหาหลักที่สังคมไทยกำลังเผชิญอยู่ขณะนี้คือ การหลงไม่รู้ว่าจะไปทางไหน จะทำอะไร เพราะเหตุไร เหมือนกับคนอยู่ในป่าและหาทางออกไม่ได้เดินวนไปวนมาได้มีการพูดกันว่าสังคมเราเป็นสังคมที่ปรับตัวเข้ากับของใหม่

* ภาควิชาปรัชญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ได้แก่ แต่ความจำเป็นที่ต้องปรับตัวในอดีต เป็นการปรับตัวที่ทิศทางใหม่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าและต้องปรับตัวจากเดิม แต่ขณะนี้ ไม่ใช่แค่ปรับตัวเข้ากับสิ่งใหม่ที่ถูกกำหนด แต่ จำเป็นต้องหาทิศทางใหม่ที่จะไปด้วยจึงเกิดการ

หลงทาง ยิ่งกว่านั้น ดูเหมือนว่าสถานการณ์นี้ ไม่ดีขึ้นใน 10 - 20 ปีที่ผ่านมา วัน เดือน ปี ผ่านไป สังคมไทย เราไม่ฉลาดขึ้นพอ วิฤตการณ์ของสังคม ไทยปัจจุบันไม่ใช่ วิฤตการณ์ทางศีลธรรม แต่เป็นวิฤตการณ์ทาง ปัญญา

เมื่อสภาพสังคม เป็นเช่นนี้ เวลาเกิด ปัญหาต่าง ๆ (ตามที่เห็น อยู่หน้าหนังสือพิมพ์ หรือ จอ TV ทุกวัน) ก็ไม่รู้ ว่าจะเริ่มต้นแก้ปัญหา อย่างไร เนื่องจากไม่มี ความรู้แท้จริง เกี่ยวกับ สาเหตุของปัญหาเหล่านี้ ผลที่สุดก็ต้องพูดไป เรื่อย ๆ เพื่อหลอกสังคมและหลอกตัวเอง ขณะเดียวกันก็นั่งภาวนาว่าจะพบยาวิเศษที่จะ แก้ปัญหาให้เรา รากฐานของวิฤตการณ์ทาง ปัญญาของสังคมไทยปัจจุบันไม่ต้องไปหาที่อื่น อยู่ที่เราเองในวงการวิชาการ อยู่ที่เราท่าน

และอยู่ที่ตัวผม วันนี้ผมต้องการชักชวนพวกเรา ทุกคนให้มองสถานการณ์อย่างถ่องแท้ ยอมรับ ความจริงและมาร่วมวางแผนเพื่อแก้วิฤตการณ์ นี้ให้ได้

รากฐานของวิฤต-
การณ์ทางปัญญา
ของสังคมไทย
ปัจจุบันไม่ต้องไป
หาที่อื่น อยู่ที่พวก
เราเองในวงการ
วิชาการ อยู่ที่พวก
ท่านและอยู่ที่ตัวผม
วันนี้ผมต้องการ
ชักชวนพวกเราทุก
คนให้มองสถาน-
การณ์อย่างถ่องแท้
ยอมรับความจริง
และมาร่วมวางแผน
เพื่อแก้วิฤตการณ์
นี้ให้ได้

ใน 2-3 เดือนที่ ผ่านมามีคำหนึ่งที่ได้ใช้กัน อย่างแพร่หลายในการ พูดถึงสภาเศรษฐกิจไทย ปัจจุบัน คำนั้นคือ เศรษฐกิจฟองสบู่ Concept ของ “ฟองสบู่” นี้จะเป็นประโยชน์ใน การเข้าใจวิฤตการณ์ ทางปัญหาของสังคม ไทยปัจจุบัน “ฟองสบู่” หมายถึง ความผิวเผิน ไม่มีน้ำไม่มีแก่นที่มันคง ดูจากภายนอกสวยงาม แต่ข้างในว่างเปล่า อยู่ได้ ชั่วคราวและไม่ถาวร ไม่ สามารถใช้เป็นฐานยั่งยืน สำหรับอนาคต ถึงแม้ว่า มีการพูดถึงเศรษฐกิจ ฟองสบู่มาก แต่แท้จริง

“ฟองสบู่” ในสังคมไทยปัจจุบันไม่ได้ปรากฏอยู่ในภาคเศรษฐกิจเท่านั้น วงการสำคัญอื่น ๆ ใน สังคมไทย เช่น วงการการเมือง วงการการ ศึกษา ก็เต็มไปด้วยฟองสบู่เช่นเดียวกัน สิ่งนี้ เห็นได้จากการฟังการอภิปรายต่าง ๆ ทั้งใน รัฐสภาและในรายการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับลักษณะ

ของการเมืองและแนวทางปฏิรูปการเมืองเห็น
ได้จากการอ่านเอกสารทั้งหลายเกี่ยวกับการ
ปฏิรูปการศึกษาตลอด 20 ปีที่ผ่านมา เป็นต้น

การที่มีฟองสบู่อยู่มากในวงการต่าง ๆ
เหล่านี้ไม่ใช่สิ่งแปลกนักในตัวมันเอง ทุกสังคม
ทั่วโลก ทุกสมัยจะพบปรากฏการณ์เช่นนี้เป็น
ครั้งคราว และเมื่อเกิดขึ้นแล้ว ฟองสบู่เหล่านี้
จะถูกจัดการแก้ไขโดยอีกส่วนหนึ่งของสังคม
ซึ่งมีหน้าที่หลักคอยเฝ้าดูไม่ให้เกิดฟองสบู่มาก
เกินไป ส่วนนี้ของสังคมคือวงการวิชาการ แต่ใน
สังคมไทยปัจจุบัน แทนที่วงการวิชาการจะทำ
หน้าที่นี้กลายเป็นกระโจนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของ
ฟองสบู่อย่างสนุกสนาน แทนที่นักวิชาการจะ
ถามว่าทำอะไรดีจึงจะเข้าใจสาเหตุที่แท้จริง
ของปัญหาต่าง ๆ ก็ไปสนใจว่าทำอะไรดีที่จะให้
คนอื่น ๆ รู้จักเรา แทนที่จะไตร่ตรองดูว่า พุด
อย่างไรจึงจะยกระดับปัญญาของสังคมก็ไปทุ่มเท
เวลากับการพยายามคิดว่า พุดอย่างไรคนจึงจะ
ชมเราว่ามีความคิดดี ความคิดแปลก ความคิด
ริเริ่ม ลักษณะเหล่านี้เป็นลักษณะฟองสบู่ทั้งสิ้น
สังคมไทยจะมีปัญญาเพิ่มขึ้นพอที่จะเผชิญกับ
ปัญหาต่าง ๆ ได้จะต้องเริ่มโดยการแก้ไขเรื่อง
ฟองสบู่ในวงการวิชาการก่อนและพวกเราใน
วงวิชาการต้องเป็นผู้แก้ไขปัญหของเราเองทุก
คนเคยทำให้ฟองสบู่ในวงการของเรามากขึ้น
เพียงแต่อาจจะทำในปริมาณที่ไม่เท่ากันเท่านั้น
ถึงเวลาแล้วที่เราหยุดเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา

เพื่อที่จะแก้ปัญหานี้จะต้องมาหาสาเหตุ
ของปัญหาให้ได้ซึ่งขอเริ่มด้วยการพูดถึงลักษณะ
ของฟองสบู่ในวงวิชาการ

ฟองสบู่ในวงวิชาการมีสองประเภทใหญ่ ๆ
ประเภทแรก คือ การไม่สนใจความจริงประเภท
นี้อาจเรียกได้ว่า Sophism ขณะนี้ในสังคมไทย
Sophist เต็มบ้านเต็มเมืองไปหมด พวกนี้
ส่งเสริมและสอนให้พุดเก่งโดยเน้นตรงจุดที่ว่าพุด
แล้วคนอื่นจะชื่นชมและยอมรับ โดยไม่ห่วงว่า
สิ่งที่พุดเป็นความจริงหรือไม่ ถึงแม้ว่ารู้ตัวว่า
สิ่งที่พุดไม่จริง แต่ก็ไม่ได้ตั้งใจ สนใจแต่ว่าพุด
อย่างไรจะทำให้ฟังแล้วเหมือนมีเหตุผล ฟอง
สบู่ประเภทที่สองในวงวิชาการ คือ การคิดว่า
สิ่งที่ตัวพุดและเขียนเป็นจริงโดยไม่รู้ว่า
แท้ที่จริงแล้วไม่ใช่ดังที่คิด ในบางสังคมฟองสบู่
ประเภทนี้ไม่เป็นอันตรายเท่าไรเพราะเพื่อน ๆ ใน
วงการจะคอยเตือนสติอยู่เรื่อย ๆ แต่ในสังคมไทย
ฟองสบู่ประเภทนี้เป็นปัญหาพิเศษ เนื่องจาก
ลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมไทยบางประการ
ช่วยให้ฟองสบู่อยู่ต่อไปนานกว่าที่ควร ซึ่งจะ
เห็น ชัดขึ้นเมื่อมาพิจารณาสาเหตุที่เกิดฟองสบู่
สองประเภทนี้ในวงวิชาการไทย

สาเหตุใหญ่ ๆ ที่ทำให้เกิดฟองสบู่ใน
วงวิชาการไทยในสมัยปัจจุบัน ซึ่งนำไปสู่
วิกฤตการณ์ทางปัญญาในสังคมไทยมีอยู่ 3 ข้อ

1. การที่การทำงานในวงวิชาการไทย
ง่ายเกินไป ง่ายเกินไปที่จะมีหนังสือที่รับตีพิมพ์
ง่ายเกินไปที่จะมีบทความลงในวารสาร ง่าย
เกินไปที่จะมีคนยกย่อง ง่ายเกินไปที่จะมีชื่อเสียง
ทั้งหมดนี้สามารถหามาใส่ตัวได้โดยไม่ต้องมี
ปัญญาความรู้อะไรมากเท่าไรนัก
2. การที่สมัยนี้มีจิตสำนึกที่จะออกจาก

หอคอยงาช้างและเข้าไปมีส่วนในการถกเถียง และชี้แนะให้แก่สังคม จิตสำนึกนี้เป็นสิ่งที่ดีและ น่าส่งเสริม แต่ต้องไม่ลืมว่าเมื่อออกจากหอคอย งาช้างแล้วย่อออกไปมือเปล่า นักวิชาการ หลายคนรีบลงจากหอคอยงาช้างด้วยมือเปล่า ยัง ไม่ได้สะสมปัญญา ในเมื่อไม่มีอะไรที่จะให้แก่ สังคมก็ต้องพูดอย่างเดียว แทนที่จะเพิ่มปัญญา ให้สังคม เลยกลายเป็นไปเพิ่มความสับสน (โดย ที่อาจทำด้วยเจตนาดี)

3. การที่วัฒนธรรมไทยแยกไม่ออก ระหว่างตัวบุคคลกับ ความคิดของตัวบุคคล ทำให้ยากต่อการเตือนสติ คนในวงการวิชาการด้วยกัน ว่า สิ่งที่พูดหรือเขียน นั้นไม่ถูก เมื่อถูกวิจารณ์ ในที่สาธารณะก็โกรธ ทำใจไม่ค่อยได้ ผลที่ตามมาก็คือ ปล่อยให้ความ ผิดพลาดถูกส่งต่อให้รุ่นถัดไป แทนที่นักวิชาการ รุ่นน้องฉลาดขึ้นกว่ารุ่นพี่ (ซึ่งคือเป้าหมายที่ แท้จริงของวงวิชาการที่สะสมปัญญา) กลายเป็น อาจฉลาดน้อยลงเพราะรับฟองสบู่เข้าไปมากขึ้น เรื่อย ๆ

ในอดีตฟองสบู่ในวงวิชาการอาจดูเหมือนว่า ไม่ได้ทำให้เกิดผลร้ายแก่สังคมไทยมาก เท่าไร ดังนั้นสาเหตุทั้งสามข้อของฟองสบู่ก็อาจ จะไม่ต้องไปเป็นห่วงนัก ปล่อยให้เป็นอย่างนั้น ต่อไปได้ไหมบางคนคิดว่า “โชคประจําตัว” ของ

สังคมไทยจะพาสังคมไปให้รอดเอง ไม่ต้องไป ห่วงเรื่องปัญญาแต่ผมสงสัยว่า “โชค” ดังกล่าว หมดแล้วในยุคนี้สมัยนี้ ผมรู้สึกหวาดเสียวถ้า จะให้ “โชค” แทน “ปัญญา” ในการตัดสินใจ ต่าง ๆ ของสังคมไทยยุคโลกาภิวัตน์ เสงไม่ดีกว่าเก่งอีกแล้ว ดังนั้น เราต้องหาวิธีกำจัด ฟองสบู่ให้ได้ ถ้าไม่ใช่เป็นการตักฟองสบู่ทิ้ง ก็ต้องเป็นการเติมน้ำให้ค่อย ๆ เติมภาชนะจน ฟองสบู่ไม่มีที่อยู่และสลายตัวในอากาศ ทั้งการ

ตักฟองสบู่ทิ้งและการ เติมน้ำจนไล่ฟองสบู่ ออกจะเกิดขึ้นได้โดย การที่นักวิชาการทำ สิ่งต่อไปนี้

1. ตรวจสอบ

ตัวเองอย่างเคร่งครัด ไม่พูดไม่เขียนอะไรที่ ไม่ได้ค้นคว้าอย่างดี ที่สุดที่ทำได้ ไม่เอา การยอมรับของผู้ฟัง

หรือผู้อ่านเป็นตัวตัดสินว่าพอใจหรือไม่กับงาน ของตัว แต่เอาตัวเองเป็นตัววัด โดยเฉพาะ สำหรับนักวิชาการที่เป็นครู ข้อนี้สำคัญยิ่ง มิฉะนั้นเราจะไม่สามารถสร้างลูกศิษย์ที่เก่งกว่า เราซึ่งคือเป้าหมายของครูทุกคน

2. ตรวจสอบซึ่งกันและกัน

เนื่องจาก การตรวจสอบตัวเองผิดพลาดได้ จึงต้องอาศัย ผู้ที่อยู่ในวงการเดียวกันช่วยดูด้วย ถ้าเรามองว่า ทุกคนเป็นครูของทุกคนการชี้ข้อบกพร่องของ งานคนอื่นนั้น นอกจากเป็นหน้าที่ที่ควรกระทำ

“ฟองสบู่” หมายถึง ความผิวเผินไม่มีน้ำ ไม่มีแก่นที่มั่นคง ดู จากภายนอกสวยงาม แต่ข้างในว่างเปล่า อยู่ได้ชั่วคราวและไม่ ถาวร ไม่สามารถใช้ เป็นฐานยังยืนสำหรับ อนาคต

แล้วศิษย์ที่ถูกครูท้วงติงก็จะไม่รู้สึกรู้สีก
ขอบคุณ สิ่งที่ควรคำนึงคือ ในวงการแสวงหา
ปัญญาไม่มีผู้อาวุโส

3. ต้องเข้าใจสังคมไทยแต่ขณะเดียวกัน
ก็สามารถแยกตัวออกได้ พอที่จะชี้แนะและให้
ปัญญาเพื่อสังคมไทยไม่หลงทางต่อไป ถ้าแยก

ตัวออกไม่ได้ก็จะตกอยู่ในความสับสนกับคนอื่น ๆ
ในสังคม ผลสุดท้ายวงวิชาการไทยก็จะไม่สามารถ
ทำตามหน้าที่ของตัวเอง และวิกฤตการณ์ทางปัญญา
ของสังคมไทยก็จะคงอยู่ต่อไป

